

REEMBRES

Plecs d'història i cultura

A la coberta, reproducció d'un dibuix de Fidel Claramunt, fet expressament pel núm. 9 de Reembres.

Fidel Claramunt Lacueva

Neix, l'any 1929, a Vilanova i la Geltrú. Home senzill, modest, profundament humanista i de fe incontestable, ha dedicat seva vida a l'art.

Ha conrear diverses expressions artístiques, com són el dibuix i la pintura, que ha practicat en diferents modalitats ja sigui sobre paper, tela o al fresc, de les quals n'és també un gran estudiós. El mural de la capella de la Verge de les Neus a l'església de Sant Antoni (1973), i el de la capella de la Verge de Montserrat a l'església de la Geltrú (1976) són dues de les mostres més destacades de la seva pintura al fresc. Malgrat això, és i es defineix escultor.

El neguit per l'art començà de ben petit ja que només tenia set anys quan, espontàniament, feu els seus primers treballs en fang, figuretes de pessebre, algunes de les quals conserva avui encara com a record molt preuat.

Fou gràcies al seu primer mestre, Enric C. Ricart, que pogué ingressar l'any 1946 a l'Escola Massana. Després de dos anys d'aprenentatge, ingressà a l'Escola de la Llotja de Barcelona, on la seva vocació es feu brillant realitat de la mà de mestres com Frederic Marés Deulovol, Vicenç Navarro Romero, Joan Cuyàs Ponsà i Àngel Marsà.

Una munió d'obres, profanes i religioses, conformen la seva trajectòria d'artista i escultor. El grup «Les danses de Vilanova» i «La Verge de les Neus» en són una bona mostra.

Home preocupat per la conservació del patrimoni cultural vilanoví, col·laborà activament i desinteressada, l'any 1983, en la restauració de les tres figures de guix de la rotonda de la Biblioteca-Museu Balaguer.

Actualment treballa amb entusiasme en un projecte ambiciós: l'Àngel del campanar de l'església de Sant Antoni Abat.

REEMBRES

Plecs d'història i cultura

Vilanova i la Geltrú

Número 9
Desembre 1995

EDITORIAL

El passat 5 de desembre, sorprengué la molt trista notícia de la mort de Bonaventura Orriols Ferret (Vilanova i la Geltrú, 1920-1995). En aquella data Reembres tenia previst ja quins articles compondrien aquest número 9. Massa tard per invitar a col·laboracions expresses en remembrança d'aquest gran vilanoví, i més gran geltrunenc encara, que no precisa presentació. Malgrat això, en Ventura té en aquest número uns mots de remembrança gràcies a Ramon Falcó Casas, que ha tingut la gentilesa d'oferir el text del seu parlament pronunciat el 26 de desembre a l'església de Santa Maria de la Geltrú amb motiu de la XVIII Cantada Popular de Nadales. També els editors de la publicació han volgut improvisar unes línies en reconeixement del que fou gran amic i col·laborador de la revista. Molt poc en relació amb el que fou, feu i representà en Ventura Orriols, però, ben segur que en un futur, Reembres podrà oferir col·laboracions d'altres vilanovins dedicades a la seva memòria. Les pàgines de Reembres resten obertes.

La mort de Ventura Orriols no és dissortadament l'única a lamentar. Aquest número 9 no pot tampoc deixar de fer esment de dues pèrdues de vilanovins notables. Ens deixà el mestre Magriñà, i també l'artista Ricard Vives Sabaté. Unes pèrdues que se sumen a la de Pau Roig, Armand Cardona... Masses pèrdues en massa poc temps. Es dirà que és llei de vida (o de mort, si es vol), i és cert, cal acceptar-ho. El que costa més d'acceptar, perquè sigui llei de vida i no de mort, és la manca d'autèntic relleu a tanta pèrdua.

També en un mes de desembre, però d'ara fa deu anys, ens deixà Francina Solsona Climent, una gran amiga de Vilanova i de molts vilanovins del Centre d'Estudis de la Biblioteca-Museu Balaguer, com el ja esmentat Ramon Falcó, Teresa Basora Sugrañes, Francesc X. Puig Rovira i molts d'altres, alguns dels quals, com Joan Orriols Carbonell o Joan Rius Vila, ja també trapassats. Molts recordaran encara a Francina Solsona a la XIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos (Vilanova i la Geltrú, 25-26 d'octubre de 1975) i la seva comunicació «Algunes provisions de la reina Violant de Bar referents als castells de Cubelles i de la Geltrú», o també la seva participació en algunes obertures de curs del Centre d'Estudis. En aquest desè aniversari, Reembres ha volgut recordar a Francina Solsona Climent tot demanant una col·laboració de semblança a la Dra. Maria Dolors Mateu Ibars, amiga que fou i companya a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

Els editors

Sumari

- Pàg. 3 *En Ventura Orriols Ferret ens ha deixat.*
Per **Reembres.**
- Pàg.5 *Francina Solsona Climent (1925-1985).*
Per **María Dolores Mateu Ibars.**
- Pàg.11 *Ventura Orriols i el Grup Instrumental de Santa Maria de la Geltrú.*
Per **Ramon Falcó Casas.**
- Pàg.13 *Presentació de Joan Perucho com a Escriptor del Mes d'abril de 1992.*
Per **Joan Enric Roig Santacana.**
- Pàg.19 *El primer rellotge mecànic del campanar de Santa Maria de la Geltrú (1752).*
Per **M. LL. Orriols Vidal.**
- Pàg.25 *La termenació la Geltrú-Ribes del 1728. Segona part.*
Per **Ferran Sanz Lou i Xavier Sorní Esteva.**
- Pàg. 33 *Testimoni epistolar.*
Per **Alba Vallès i Formosa.**

Reembres, núm. 9. Any 1995.

Edició i redacció: **Josep Ferrer Serra,**
M. Ll. Orriols Vidal,
Ferran Sanz Lou i
Xavier Sorní Esteva

Apartat de Correus 331
08800-Vilanova i la Geltrú

Dipòsit Legal: **B - 24.959-93**

ISSN: **1133-6412**

EN VENTURA ORRIOLS FERRET ENS HA DEIXAT

Reembres

Hi ha persones que sembla que mai no hagin de faltar. Són persones que encara que el pas del temps hagi anat deixant empremtes a l'embolcall, mantenen una joventut interna, sustentada per la voluntat, el convenciment i el talent, que els fa ageneracionals.

En Bonaventura Orriols Ferret (Vilanova i la Geltrú, 1920-1995) n'era una d'aquestes persones. Als seus 75 anys, hom, sense adonar-se que eren ja molts els grans de sorra caiguts, era capaç de suggerir-li projectes a llarg termini o de parlar-li com si d'un company d'escola, de qualsevol escola de qualsevol curs, es tractés.

Aquest 5 de desembre, quan encara tant tenia per fer, per dir i per donar, en Ventura ens ha deixat.

En Ventura fou un gran vilanoví i un gran català, que destacà sobretot en la seva vessant de **ciudadà**, de ciudadà amb lletra gran, ciudadà de Vilanova i la Geltrú i ciudadà de Catalunya, que vol dir ser dos cops ciudadà. Ser un gran ciudadà vol dir fer molt de molt sense fer soroll, i molt de molt, amb discreció, feu en Ventura Orriols, tant que parlar d'ell en profunditat seria parlar gairebé de tot. Seria parlar del Ventura home de fe, de parròquia, de Círcol Catòlic, d'anades a peu a Montserrat, de ciudadà compromès, de..., i també d'història.

En Ventura fou un home de sentiment i de memòria, d'un sentiment molt allunyat de ressentiment que el conduí a fer, a incidir, a actuar i a opinar, i d'una memòria irrenunciable i ben temprada que el feia història vivent i que tan bé sabé brindar als vilanovins. Precisament, aquesta memòria, coadjuvada pel seu talent comunicatiu, el portà en els darrers anys, a convertir-se, gairebé sense proposar-s'ho, en un escriptor de testimoniatge històric directe. En menys de deu anys en Ventura Orriols enriqueí la història local amb aportacions com «Recordem els nostres màrtirs» (1986), «L'Església catòlica a Vilanova i la Geltrú el 1936" (1989), «Vilanova Montserrat caminat 1941-1991» (1991), «Memòries de dos colors» (1995), entre altres obres i col·laboracions com les publicades a la «Miscel·lània d'homenatge a mossèn Llorenç Garriga i Pobla» (1993), publicació que a la vegada dirigí i promogué.

És de justícia dir que aquesta intensa producció històrica obeïa, tal com ell mateix afirmava amb certa vehemència, a la necessitat que sentia «de salvar la memòria i restituir la veritat».

Reembres ha perdut un gran i il·lusionat col·laborador, i més encara que això, ha perdut un gran amic, amic de la publicació i sobretot amic dels seus editors.

Fou, sens dubte, una de les persones que millor va acollir la iniciativa d'una publicació com Reembres. Això era l'any 1993. Aquell mateix any

col·laborava ja amb un interessant article que titulà «Coses que van passar» (núm. 3), on, tot donant-ne fe, desfeia un interessat malentès que es produí a Vilanova i la Geltrú a les eleccions de 1931. L'any següent, en el monogràfic dedicat a Pau Roig Estradé amb motiu del seu traspàs (núm. 6), donava un «Gràcies, Pau» al gran artista vilanoví. I encara aquest any recordava que «Han passat 10 anys...» de l'extraordinària contribució pictòrica d'Armand Cardona Torrandell al Círcol Catòlic en un moment de tristesa per la pèrdua d'aquell nostre gran artista (núm. 7).

En Ventura no es limitava a dir, aquí teniu la meva col·laboració! En lliurar-la, aprofitant alguna de les tertúlies, la revivia i l'explicava. Amb el seu gran poder comunicatiu, amb una gràfica eloqüència i amb una cordial vehemència, captivava l'audiència emmudint-la tota, delerosa de la seva paraula.

El seu silenci, per a Reembres, no és el silenci d'una sola veu, és el trencament dels lligams amb l'ahir, amb la memòria històrica. Ell n'era una última baula.

Vilanova i la Geltrú, 26 de desembre de 1995

FRANCINA SOLSONA CLIMENT (1925-1985)

María Dolores Mateu Ibars

I

Semblanza y evocación

La memoria es el arcano de la fidelidad al pasado y sólo lo que no se recuerda perece. Escribir estas líneas de afecto para esbozar una semblanza de nuestra querida amiga y compañera Francina Solsona Climent en el arco temporal de la celebración de diez años de su ausencia, supone avivar la presencia de su amable ser que se consagró con la mayor fidelidad a su profesión de archivera perteneciente al Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos.

Perteneciente a una familia de docentes, sus padres fueron maestros ejemplares, con la vocación de generosidad y ejemplo del magisterio, Francina Solsona se Licenció en Barcelona en Filosofía y Letras sección de Historia siendo querida y admirada por sus profesores y compañeros. No hay ni un solo profesor de su época que no recibiera de ella una nota bibliográfica, o una atención en su onomástica dando ejemplo de fidelidad, aprecio y gratitud a sus formadores. El Dr. Felipe Mateu y Llopis, catedrático de Paleografía y Diplomática de la Universidad de Barcelona, profesor que fue de Francina Solsona, quizás el más antiguo de su generación docente, a sus 94 años, hoy puede testimoniar su recuerdo, afecto y valoración intelectual, y de quien nos dice: «Francina o la generosidad». El Dr. Jaime Vicens Vives ya le distinguió entre sus alumnos encargándole trabajos de catalogación en los estudios de los registros de Juan II y Fernando el Católico, monarca a quien tanto le dedicó...

Posteriormente ingresa en el Cuerpo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos y fue destinada a la Biblioteca Provincial Universitaria de Barcelona donde en el Servicio del Depósito Legal y Registro de la Propiedad Intelectual, llevó adelante la ardua tarea de compaginar el marco legal, el rigor técnico y la amabilidad con el público, que con sabia paciencia y habilidad consiguió dejar en sus registros la constancia de tanto quehacer bibliográfico.

La intensa responsabilidad y prontitud con que llevó a cabo su profesión le valió la distinción de su ingreso en la Orden Civil de Alfonso X el Sabio, insignia que guardó con profunda devoción e ilusión.

Gran paciente en las búsquedas y catas archivísticas, iba espigando de la documentación, aquella que le interesaba para su próxima tesis doctoral que si bien no pudo concluir, sí que le animaba su alcance.

Permanece desde 1957 a 1979 en el Depósito Legal y posteriormente en concurso de traslado solicita destino en el Archivo de la Corona de Aragón. Jefe

de Sección de la Real Audiencia, empezó a familiarizarse con sus diversas series y complejas subseries específicas, pero sus ansias de ayudar y atender al público en el acceso al documento y su método oportuno, más allá de los instrumentos de descripción de las guías y catálogos, hacían de su figura de archivera una orientación individualizada y llena de detalle para todo novel que llegaba por primera vez al gran Archivo.

Así pues, cuantos extranjeros llegaban, y sobre todo de su querida Cerdeña, recibían su hospitalidad y atención. Preguntar a cada uno de ellos que mantuvieron correspondencia, sería el mejor testimonio de su dedicación altruista y amical. Cerdeña, los Congresos, sus artículos, así como anteriormente había tenido ocasión de ampliar su formación en el Estage de París en la Ecôle de Chartres, iban configurando el perfil de una archivera integrada en la más pura técnica y requisitos propios: paciencia, avidez de saber, método, constancia y pulcritud, características que configuraban sus publicaciones, inventarios y fichas llenas de pormenores.

Para evocar a Francina, Baltasar Gracián me acompaña en su Tratado XXII «Del modo y Agrado»: *«Es el modo una de las prendas del mérito. Es también de las bellezas trascendentales a todas las acciones y empleos. Fuerte es la verdad, valiente la razón, poderosa la justicia, pero sin un buen modo todo se desluce así como con el todo se adelanta».*

Hablar de Francina como compañera con la sonrisa cálida, la mirada ingenua y al mismo tiempo llena de inteligente ironía, es percibir su avizorante y tácita atención, un corazón suave en una rígida fortaleza para conseguir su meta. Era perfeccionista y, sobre todo en sus primeras etapas, exacta, pues la obra bien hecha es la que cumpliría siguiendo el principio D'orsiano.

La música, las artes, las melódicas canciones con las que amenizaba a su hermana Laieta, a la que cuidaba y atendía con tanto amor, la inquietud por sus sobrinas y la vida familiar en la recoleta plaza del Regomir, en pleno barrio gótico, oyendo desde su espíritu devoto y piadoso el canto de las campanas, los silencios de los pasos rítmicos al regreso de su trabajo -ya bastante entrado el atardecer- hacía de sus periplos rutas de peregrina de la documentación, de la cultura, de esa fuente o heurística, que siempre le animó a escudriñar para un mayor bien intelectual.

Por eso al conmemorarse diez años de su fallecimiento, es grato poder dedicarle un recuerdo bien sentido y agradecer que se me haya solicitado, pues, viví muy cerca de Francina, como archivera también en el Archivo de la Corona de Aragón, ese paso lento, esa sonrisa continua como diría Platón, con su ritmo, con ese orden en movimiento, que convertía lo cotidiano en algo diferente, con una sorpresa que amenizaba cada encuentro y deseo de ayudar.

En ella se cumple el SIC VOS NON VOBIS el lema del Cuerpo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos y al considerar de Gracián, no olvidar su actitud, aquella que adjetiva la actividad, pero al modo de Francina... ese modo era único y singular, por eso, cualquier silencio de ese mes de diciembre, alrededor de la fecha de Santa Llúcia, cuando el olor a pino y abeto concedía

una atmósfera de amor de Navidad, nos dejó sus fichas, su letra de módulo pequeño, pero de un gran ejemplo de bondad, de trabajo fecundo, de vocación de investigadora y archivera que supo compartir y estimular a aquellos que esperaban de ella esa maternal comprensión.

Cervera, *su pueblo...*, también conserva los balcones de forja, relicarios de sus procesiones, de su folklore, de sus horas de estudio que a través de documentos transcritos y traducidos, ensalzarían el relieve de su pasado y aportarían mejor conocimiento de sus orígenes.

Eras pródiga Francina... Superas ahora en la fe nuestros recuerdos.

Tanto una rosa / un ruiseñor su aroma eleva, / tan grande es su belleza / y su dulzura. // ¡Oh dulce melodía! / siempre nueva / Tu voz oh Señor / que escucha mi corazón / en Ti sosiega.

II

Síntesis biográfica

Francisca Solsona Climent nació en Barcelona el 11 de octubre de 1925. En 1948 obtuvo la Licenciatura en Filosofía y Letras, Sección de Historia, por la Universidad de Barcelona. Al año siguiente opositaba con éxito a «Ingreso» en el Magisterio Nacional Primario, y en 1950 a «Párvulos».

A partir de 1949, durante cuatro años y medio, ejerció de Maestra Parvulista en Calella, aunque sin ceder en su inclinación a la historia y la archivística. El mismo año, 1949, publicó ya su primer e importante trabajo de investigación histórica-archivística: *El Archivo de la Universidad de Cervera* (Biblioteconomía, T. VI, núm. 22, 1949, págs. 66-74)¹. En 1950 era nombrada becaria de la Sección de Estudios Medievales del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Delegación de Barcelona, transcribiendo, bajo la dirección de Jesús Ernesto Martínez Ferrando, los documentos referentes a Sant Vicente Ferrer conservados en el Archivo de la Corona de Aragón²; además, bajo la directriz de Jaime Vicens Vives iniciaría la Tesis Doctoral *Juan de Anjou, duque de Lorena, lugarteniente de Renato de Anjou en Catalunya* (S. XV).

Tras obtener el número 1 de la Sección de Archivos en las oposiciones celebradas en Madrid el 30 de septiembre de 1954, ingresó en el Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos, siendo destinada a Prácticas en la Inspección Regional de Archivos de la Zona de Levante.

En 1955 fue destinada al Registro General de la Propiedad Intelectual de Madrid, donde permaneció casi tres años. Durante ese período de estancia en Madrid, obtuvo, además, una beca de la Dirección General de Archivos y Bibliotecas para estudiar los pergaminos del Archivo Histórico Nacional referentes a las provincias de Barcelona, Lérida y Gerona; por indicación del director de

sus tesis, el Dr. Vicens Vives, transcribió la «Crónica del ciudadano barcelonés Joan Boscà», que se conserva en la Sección de Manuscritos de la Biblioteca Nacional. En Madrid inició también una notable labor de recensión de artículos históricos para la revista «Arbor», del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, y para «Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos», actividad que tendría luego continuidad en Barcelona para el «Índice Histórico Español» (publicación bibliográfica fundada por Jaime Vicens Vives), reseñando artículos de investigación publicados en el «Boletín de la Dirección General de Archivos y Bibliotecas».

En 1957 asistió al «Stage Technique Internationale des Archives», celebrado en los «Archives Nationales» de París, siendo beneficiaria de una bolsa de estudios ofrecida por el gobierno francés.

A finales de 1957, por Concurso de Traslado, pasó a ocupar la Plaza del Registro Provincial de la Propiedad Intelectual de Barcelona, en la Biblioteca Provincial y Universitaria de Barcelona. En 1958 recibió además el nombramiento de Delegada del Servicio de Depósito Legal en Barcelona y su Provincia, siendo encargada de la reorganización y puesta en marcha de la Unidad de Depósito Legal.

En 1958, por su gran labor, fue merecedora de felicitación de la Dirección General de Archivos y Bibliotecas con el acuerdo que ésta constase en su expediente personal. En 1959, ingresó en la Orden Civil de Alfonso X el Sabio, con la Categoría de Lazo.

En 1961 fue elegida Vocal de la Junta Directiva de la Asociación Profesional de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos (Presidencia de Joaquín Mª Navascués), cargo por el que fue elegida de nuevo en 1965 (Presidencia de D. Hipólito Escolar). Durante la presidencia de D. Hipólito Escolar, la A.N.A.B.A. le encomendó la preparación, en colaboración con el Dr. Vives Gatell, de la publicación Miscelánea dedicada a J. E. Martínez Ferrando³, y participó en la organización de los Congresos de la A.N.A.B.A. celebrados en Girona (1966) y Las Palmas (1968). En 1972 fue elegida Vocal del Comité Organizador del Congreso de la A.N.A.B.A. celebrado en Barcelona, actuando asimismo de Vicesecretario de Archivos.

El 19 de enero de 1979, por Concurso, obtuvo el traslado al Archivo de la Corona de Aragón, donde permaneció hasta su fallecimiento (Barcelona, 13 de diciembre de 1985), desempeñando el cargo de Jefe de Sección, de la Real Audiencia y, posteriormente, del Consejo Supremo de Aragón.

Su participación en congresos nacionales e internacionales fue amplia. Fue especialmente asidua de los Congresos de Historia de la Corona de Aragón, participando activamente con la presentación de comunicaciones: *La intervención franco-italiana en la Guerra Civil contra Juan II de Aragón* (V, Zaragoza, 1952), *Ibiza, Cabrera y Dragonera en la época de Fernando I de Aragón* (IV, Mallorca, 1955), *Catálogo de manuscritos sardos que se conservan en la Biblioteca Nacional de Madrid* (VI, Cagliari, 1957), *Pergaminos de la Catedral de Barcelona en el Archivo Histórico Nacional de Madrid* (VII, Barcelona,

1962), *Documents de l'època del rei Pere el Gran, conservats a l'ACA, secció de la Reial Audiència* (XI, Palermo, 1982). Son igualmente remarcables comunicaciones como *Relaciones de la Corona de Aragón con la isla de Cerdeña durante el último tercio del siglo XIV* (VI Congreso Internacional de Estudios Sardos / Cagliari, mayo 1955), *Aspectos de la dominación angevina en Cataluña (1466-1472). La participación portuguesa contra Juan II* (Congreso Histórico de Portugal Medieval / Braga, 1959), *Comentarios a unos documentos de Alfonso el Benigno* (I Settimana di Studi Sardi / Cagliari, 1964), *Pergamins de Vallbona a l'Arxiu Històric Nacional* (I Col.loqui d'Història del Monaquisme

*Ministerio de Educación Nacional
Dirección General de Archivos y Bibliotecas*

*Carmon. 47.
Barcelona.*

Inspección de Bibliotecas. Zona Levante

Esta Inspección cumple muy gustosamente el encargo del Ilmo. Sr. Director General de Archivos y Bibliotecas D. José Antonio García-Noblejas de remitir a Vd. el documento dado por el Ilmo. Sr. Subsecretario de Educación Nacional, por el que se le notifica su ingreso en la Orden Civil de Alfonso el Sabio con la categoría de Lazo, y al hacerlo así quiero expresarle mi mas cordial felicitación, anunciándole que es deseo del Ilmo. Sr. Director General entregarle personalmente estas insignias en la primera oportunidad que encuentre.

Dios guarde a Vd. muchos años.

Barcelona, 27 de abril de 1959.

EL INSPECTOR,

F. Mateu

SRA. D^a. FRANCISCA SOLSONA CLIMENT. BIBLIOTECA UNIVERSITARIA. BARCELONA.-

Català / Santes Creus, 1967). Fue también asidua de las Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos, presentando comunicación en la de Vilanova i la Geltrú (1975), la Seo d'Urgell (1977) i Girona (1985).

Su producción escrita fue muy notable, abarcando la recensión, la divulgación histórica i la investigación histórica i archivística. La gran obra de Agustín Ruíz Cabriada, *Bio-Bliografía del Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos. 1858-1958*⁴, por estar editada en 1958, sólo pudo recoger de Francisca Solsona sus primeras producciones, pero es de cita obligada por poner de manifiesto una pronta e intensa actividad. Hoy serían numerosas las publicaciones de Francisca Solsona que una actualización de esa obra obligaría a añadir.

Notas

¹ Fue de nuevo publicado, junto con *El Fondo Bibliográfico Greco-Latino de la Universidad de Cervera*, de Pilar Boleda Isarre, y prólogo del Doctor Felipe Mateu y Llopis, por la Cátedra de Cultura Catalana «Samuel Gili i Gayà» (Cervera, 1978), como Cuaderno nº 10 de Noticia de Cervera y la Segarra. Incluye, en la solapa de la cubierta, una reseña biográfica de Francisca Solsona.

² Fruto de este trabajo de colaboración con J.E. Martínez Ferrando sería la obra *Sant Vicente Ferrer y la Casa Real de Aragón. Documentación del Archivo Real de Barcelona*. Balmesiana. Barcelona, 1955.

³ En esta miscelánea, publicada en 1969 por la Asociación Nacional de Bibliotecarios, Archiveros y Arqueólogos, con el título *Martínez Ferrando, Archivero. Miscelánea dedicada a su memoria*, F. Solsona colaboró además con el trabajo *Una visita al Monasterio de Valldoncella (Barcelona) a finales del siglo XV* (págs. 481-486).

⁴ Ruíz Cabriada, Agustín: *Bio-Bliografía del Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos. 1858-1958*. Prólogo del Excmo. Sr. D. Vicente Castañeda y Alcover... Madrid, 1958. Junta Técnica de Archivos, Bibliotecas y Museos. Ed. Conmemorativas del Centenario del Cuerpo Facultativo. 1858-1958. Págs. 972-973.

VENTURA ORRIOLS I EL GRUP INSTRUMENTAL DE SANTA MARIA DE LA GELTRÚ

Ramon Falcó Casas

Amics: no podríem pas començar aquesta divuitena Cantada de Nadales sense dedicar un fervorós, però pòstum homenatge a qui durant tants anys ha estat un dels pilars més fermes i gairebé, ignorat, del nostre grup instrumental. Em refereixo al bon amic Ventura Orriols, recent i inesperadament traspasat.

En finalitzar el Concili Vaticà II, sobre l'any 1965, i en conèixer les conclusions, per l'Encíclica «Sacrosanto Concilium» i a través del moviment Scout dependent de la Delegació Diocesana d'Escoltisme, vam poder gaudir de les celebracions litúrgiques en què s'acompanyaven els cants amb instruments simples i, després de pensar-nos-ho molt i plantejar-ho als responsables de la parròquia, animarem el nostre jovent a introduir-ho en alguna missa.

Es necessitava un cert coratge, en aquelles dates, per portar-ho a terme, i la persona que amb molt seny i una mesurada dosi de rauxa recolzà i esperonà el projecte, va ser en Ventura. Entre els comptats i incipients músics també hi havia un fill seu: en Xevi. I entre aprovacions i censures més o menys satisfactòries o punyents, s'anà forjant el grup instrumental, que prengué cos definitivament el juliol de 1970.

Sempre ens vam sentir acomboiats per ell, amb la seguretat que mai ens fallaria el seu consell i la seva col·laboració. I una de les formes latents, com a ell li agradava, era contribuir en la vessant literària i documental. Així les coses, el 7 de gener del 79 realitzarem un somni que feia temps que ens obsessionava. Era una Cantada Popular que des d'aleshores anem titulant «Cantem les nostres Nadales». Era la primera i ja hi participà veladament en Ventura redactant-ne la presentació per explicar que, llegeixo textualment, «*No es tracta pas d'un concert sinó d'una Cantada on tots, nois i noies, petits i grans, puguem expansionar el nostre esperit, cantant a ple pulmó, acompanyats de senzills instruments, les cançons nadalenques de la nostra terra*».

Cada vegada que la Parròquia ha disposat d'informar del Grup Instrumental, ell ho ha fet en forma d'articles en la premsa local o a la «Catalunya cristiana». Un dels primers, titulat «La roca d'on heu estat tallats» publicat al «Diari de Vilanova» del 21 de juliol del 79, l'hem reproduït, com a mostra i exemple del que va ser l'esperit inicial del Grup, en el llibret editat amb motiu del 25è, aniversari.

Remembrança de Ventura Orriols Ferret llegida per Ramon Falcó Casas el dia 26 de desembre de 1995 a l'inici de la divuitena Cantada Popular de Nadales a la parròquia de Santa Maria de la Geltrú.

Tornant a les Cantades Populars, cada any, en organitzar-les, hem anat acudint a en Ventura perquè ens en redactés la presentació. Després d'un canvi d'impressions sobre com muntàvem la Cantada, els esdeveniments o commemoracions que celebràvem, ell deixava córrer la ploma amb gran fervor i fidelitat pels seus ideals i ens en feia la versió adequada.

Fins la novena Cantada, per Sant Esteve del 86, tots aquests curts articles de presentació no portaren cap firma ni identificació. A partir de la desena, o sia la de l'any 87, va creure oportú donar-los-hi un cert relleu i des d'aleshores venen signats com a «El consell Pastoral». Curiosament, en el d'aquesta desena Cantada reproduí un fragment molt bonic del Primer programa.

Resulta interessantíssim rellegir aquests 17 articles tot i que sempre versen sobre el mateix tema: el Nadal i les seves cançons a la nostra terra.

I ara ve l'anècdota que més ens ha fet pensar: En iniciar els actes commemoratius del 25è aniversari del Grup amb la Cantada de l'any passat i demanar a l'amic la seva col·laboració, vam insinuar-li que aquesta vegada la signés amb el seu nom. Momentàniament s'hi negà, empès pel seu tarannà humil i aliè a tot afany de protagonisme; però davant la nostra insistència i guiat per aneu a saber quin motiu, a la fi acceptà. O sia que en el programa de l'any passat, com si ens volgués deixar un record, s'identifica i el signa: Ventura Orriols. De forma personal i també fent-me ressò dels demés components del Grup, us recomanem que el rellegiu, sobretot fixant-vos bé en el penúltim punt: Val la pena.

Va ser l'últim. Aquest any, la malaltia que precipitadament posà fi a la seva vida, s'ha avançat en el temps i ja no hem pogut gaudir de la seva contribució habitual.

Us demano perdó per l'extensió d'aquest parlament i agraeixo la vostra pacient captinença. Crec que en Ventura, que ara des del Cel estant espera també, com cada any, gaudir d'aquesta Cantada, es mereix sobradament aquest nostre pòstum homenatge.

La Geltrú, 26 de desembre del 1995

PRESENTACIÓ DE JOAN PERUCHO COM A *ESCRIPTOR DEL MES D'ABRIL DE 1992*

Joan Enric Roig Santacana

Il·lustríssim Senyor Acadèmic
Il·lustres autoritats
Senyores, senyors
Amic,

Difícilment trobaríem un marc més adient i més del gust de Joan Perucho per a parlar-vos d'ell i de la seva obra que aquest Saló de lectura vuitcentista, que fou la Biblioteca personal del Fundador, don Víctor Balaguer, tan generosament cedida a Vilanova que l'ha conservada amb amor i respecte durant més d'un segle. Els llibres que ens envolten i la instal·lació que els conté han vist desfilar-hi les generacions de vilanovins, alguns vinguts de lluny però ben integrats aquí, i altres descendents dels patricis que el 1884 eren el nucli d'amics de don Víctor, els noms dels quals es poden llegir als setials del Saló Silvela. Uns i altres, però, units en un mateix afecte per aquesta Institució centenària que sentim com a cosa pròpia, amb tot el seu contingut bibliogràfic i artístic.

Val a dir que aquest afecte ha estat sempre compartit, i gosaria dir que potenciat, pels qui han regit la Biblioteca i el Museu al llarg dels anys. Des del primer d'ells, en Joan Oliva i Milà, pare dels germans Demetri i Víctor Oliva de Vilanova, mestres de les arts gràfiques, passant pels il·lustres poetes Miquel Ferrà i Joan Agelet i Garriga, provinent el primer de Mallorca i aquest darrer de la Terra Ferma de Lleida; o més cap ençà les senyores Pilar Corrales, Teresa Basora i Montserrat Comas, amb el parèntesi d'Oriol Pi de Cabanyes, avui Director de la Institució de les Lletres Catalanes; tots ells, vilanovins i forans, han treballat amb delit per a conservar i créixer tot el que aquesta Casa estotja. És just, doncs, que comenci expressant-los la nostra gratitud.

Fou un encert més de la Institució de les Lletres Catalanes la iniciativa de l'Escriptor del Mes. És un homenatge als creadors literaris en la nostra llengua, i una aproximació d'ells al lector. Tot el que sigui afavorir la difusió de la

Reembres ha estimat molt interessant i oportuna la publicació d'aquest text que correspon als mots pronunciats per Joan Enric Roig Santacana, el dia 11 d'abril de 1992, en l'acte de presentació, a la Biblioteca-Museu Balaguer, de Joan Perucho com a Escriptor del Mes d'abril de 1992.

llengua i la cultura autòctones mereix el nostre suport. Ens cal, doncs, agrair l'esforç de la Institució, i també el que han fet els escriptors que fins avui han acceptat de desplaçar-se a Vilanova, per honorar-nos amb llur presència i rebre el nostre homenatge.

Perquè si per ells és plaent de sentir l'escalf dels lectors, i escoltar de viva veu que la seva obra és coneguda i valorada el fet de recórrer durant una mesada les contrades de la nostra terra, quan ja s'ha deixat enrera la joventut, suposa molta fatiga. Ho explicava Josep Palau i Fabre a les darreries del seu mes d'escriptor: estava content, però molt cansat. Agraïm avui, doncs, a Joan Perucho i a la seva muller que hagin volgut estar entre nosaltres.

Abans de parlar-vos de l'Obra de Perucho voldria contar-vos unes anècdotes de la seva relació amb Vilanova, dues d'elles gastronòmiques i una bibliofílica. Com tots sabeu, el nostre autor té la faceta gastronòmica, sol o junt amb el seu amic Nèstor Luján. Ens diu en un aplec d'articles publicat l'any passat:

«Molts anys de la nostra vida hem viatjat plegats, Nèstor i jo per l'adquisició hipotètica de llibres rars i curiosos i de receptes de cuina oblidades. Ens hem anat fent grans amb les mateixes, idèntiques aficions...»

Fruit de la col·laboració de Luján i Perucho fou «El libro de la Cocina Española», la primera edició del qual aparegué el 1970. En tractar de la cuina catalana, esmenten que en Josep M. Servat, fill del que fou molts anys registrador de la propietat de Vilanova, i ell mateix Registrador de Barcelona, els convidà a un tast de bull de tonyina a la nostra platja. Ho aprofiten per a fer un elogi d'aquest plat, que no sol plaure la primera vegada, però que agrada més, com se sap, a mesura que un hom s'hi habitua. Tenim doncs, un viatge a Vilanova fet per Luján i Perucho per a conèixer el nostre bull de tonyina.

Aquesta altra nota vilanovina fa referència al bibliòfil i us la dono com a primícia. No sé si el mateix dia que en Servat els convidà a bull de tonyina, o en un altre viatge, fou visitada la llibreria de «Can Modistes». Això passava en els anys seixanta. Qui us parla és tan vell com per dir-vos que havia comprat alguna llibre en els primers anys trenta al senyor Pau Soler i Bertot. Com alguns del presents saben, el senyor Pau era germà del metge forense conegut popularment per «Perico Modistes», i cunyat del pintor vilanoví, mort a Amèrica, Rafael Sala i Marco (1891-1925). Rafael Sala, company de Ràfols i de Ricart, era un excel·lent artista, però tan poc feiner que els amics li deien «en Sala-mandra».

La primera llibreria «Modistes» fou posada a la plaça dels Cotxes, on ara hi ha el banc, mentre l'establiment matriu de la plaça de les Cols continuava només amb el comerç de vetes-i-fils. En aquells temps, només es venien llibres a «La Carpeta Moderna» i a «Can Modistes». Per posar un exemple: de «Mulassa» no n'hi havia d'altra que la que sortia a les festes i processons. On ara hi teniu

la llibreria d'aquest nom, el «Xic de la Sebastiana», pagès de la Geltrú, hi trepitjava els raïms de les vinyes de cal Dimas; i dos mesos a l'any s'hi venia vi, que abans era pregonat pel Nunci de l'Ajuntament, amb una mà aguantant la trompeta i amb l'altra el porró. Els qui escoltaven la crida tenien dret a fer un traguitxol que els acabés de convèncer.

Cal dir que, de llibres, se'n venien molt pocs. Com que els editors no havien inventat encara allò que després s'ha conegut com a «servei de novetats», que porta a cada llibreria tot el que va sortint, amb dret a tornar-ho si no és venut dintre de sis mesos, el llibreter comprava «en ferm», o sigui sense possibilitat de devolució. Procurava, per tant, fer-ho amb molta mesura, diríem: només allò que sabia a qui ho podia vendre. Però malgrat aquesta parsimònia en el comprar, amb els anys, s'acumulaven a la llibreria una colla de títols d'edicions velles, que s'havien fet rars en el mercat, adquirits a preus baixos, i que resultaven temptadors, puix que el llibreter els venia al preu de vint o trenta anys enrera.

Per atzar, vaig poder entrar un dia a la rebotiga de «Can Modistes» de la plaça de les Cols. Hi havia primeres edicions d'Unamuno i de Baroja, publicades als anys vint per «Renacimiento» o per «Caro Ruggio», que no arribaven a cinquanta pessetes, quan ara valen entre tres i cinc-mil. Enllaminit, vaig demanar a l'actual propietari si tenia altres títols consemblants, per adquirir-los tots. La seva resposta fou decebedora: «Ara ja no em queden més que aquests. Fa uns mesos en tenia molts més. Però vingué el Sr. Nèstor Luján amb un amic seu i van comprar tot el que volgueren». Mai no he gosat pregunta-li, però penso que avui tenim aquí entre nosaltres aquell amic d'en Nèstor que tingué la sort d'heure barates aquelles primeres edicions d'escriptors castellans del 98, que tants anys havien dormit a la rebotiga de «Can Modistes», sense que els vilanovins ho sospitéssim.

La tercera nota fa referència a la col·lecció de Menús que guarda aquest Museu. Segons que sembla, fou iniciada amb una donació de l'escriptor de Medinasidònia (Cadis), Mariano Pardo de Figueroa y de la Serna (1828-1918). Potser aquests cognoms no us diguin més que era un aristòcrata. Però molts haureu llegit, en la làpida que entrant al Museu recorda i honora els seus benefactors, al costat del Marquès de Castrofuerte un exòtic «Doctor Thebussem», que a una banda porta la Creu de Cavaller i a l'altra el sobre de carter honorari. Si recordeu que no hi ha noms castellans acabats en ema, el d'aquest personatge, alhora «hidalgo de solar conocido» i carter resulta encara més insòlit.

Us aclariré que, ni era doctor, ni es deia Thebussem. Aquest nom és un acròstic: una combinació ideada com a pseudònim pel nostre benefactor a base de la paraula «embustes», invertint síl·labes i afegint-hi una hac i una essa que li donen un caient britànic, puix que ells llegirien «Zebossem», «Zebiussem», o alguna altre de les cinc pronúncies possibles que, per a desesperació dels estudiants, té en anglès la vocal «u».

Aquest «Doctor Thebussem» fou curiosament un dels qui primer escriviren en castellà sobre filatèlia i sobre gastronomia. Les seves col·leccions d'articles,

algunes sota el títol de «rstras de ajos», publicades en edició pròpia i tiratges curtíssims són avui molt recercades pels bibliòfils, com ara Joan Perucho que, sospito amb enveja, les té quasi totes.

Thebussem, o si voleu don Mariano Pardo de Figueroa, havia reunit a la seva «Huerta de la Cigarra», a Medinasidònia, col·leccions curiosíssimes: segells, objectes filatèlics, menús de banquets, etc. Amic personal i polític de Balaguer, li va donar aquesta col·lecció de menús, que avui tenim entre aquestes parets, molt incrementada per altres aportacions, entre les quals vull referir la de fa dos anys del Doctor Enrique Mapelli, andalús com Thebussem, professor de Dret Aeronàutic, antic Cap del Servei Jurídic de la Companyia Iberia, que, fruit dels seus viatges arreu del món, ens va dur dues maletes plenes dels menús més exòtics i interessants.

Els amics «Pere Tàpies» i Francesc Murgades convidaren Joan Perucho a comentar aquesta col·lecció de menús, per si un editor es decidia a publicar-la. Fruit de la visita foren uns articles divulgatius que va publicar a l'Avui.

Potser el moment més interessant d'aquesta visita va ésser la sorpresa que el nostre autor va tenir en veure, entre la donació del Dr. Thebussem, una lletra del valencià General Carlos Palanca (1819-1896), que es va distingir en l'expedició franco-espanyola a la Cotxinxina, sobre la qual aquest militar va publicar el 1869 ressenya històrica, llibre avui intrombable, però que Joan Perucho posseeix. En aquesta lletra, el General Palanca convidava al Dr. Thebussem a assistir a un banquet que donava als notables de Manila per celebrar que el seu fill «Mandarin de la China» diu, s'hagués salvat d'un naufragi en el mar xinès. Seguia la descripció dels plats. Resulta curiosíssim que un espanyol tingués prou coneixement de la llengua i la cultura xineses per arribar a mandarí, càrrec que es guanyava per oposició, com entre nosaltres, el de notari, i que demana un esforç de memòria formidable. Encara que no fos pel seu salvament del naufragi, el fill del General Palanca, arribat a mandarí es ben mereixia el banquet de Manila d'ara fa un segle i quart, el menú del qual guardem dins d'aquestes parets.

Joan Perucho acabava de publicar «La guerra de la Cotxinxina», Edicions 62, 1986. El llibre recrea l'episodi d'aquesta expedició colonial, les heroïcitats del General Palanca, que li valgueren una creu llorejada; tot amb la fantasia i l'humor propis del nostre escriptor. D'aquí el seu interès per aquest menú que va poder llegir en aquesta mateixa sala, del qual la senyora Comas va donar-li'n fotocòpia.

Disculpeu que m'hagi estès amb les anècdotes que relacionen Perucho amb Vilanova, puix que allò que se m'ha demanat és presentar-vos l'escriptor i l'obra.

És difícil de resumir en poques paraules una personalitat tan rica i complexa com la seva. Si ho havia de dir en un sol mot, triaria el de *polígraf*, que vol dir l'autor que ha escrit sobre matèries molt diferents. En el seu cas, les ha cultivades totes destrament: poesia, periodisme, cuina i vins, crítica d'art, literatura de viatges... El més valuós, però és la seva obra personal de creació

literària. Com va escriure Carles Pujol, ens trobem davant d'un «*mestre de la veritat fantàstica*».

Fent un incís, cal que digui que Pujol fou el primer que va estudiar el nostre escriptor, amb la monografia que porta el títol de «Juan Perucho, el mágico prodigioso», de ressonàncies calderonianes, editada el 1986 per l'Escola Universitària de Traductors i Intèrprets. No arriba a les cent pàgines molt plaents de llegir, i no ha estat superada pel dens estudi que Julià Guillamon va publicar el febrer de 1989 dins la col·lecció «Llibres a l'abast» d'Edicions 62 amb el títol de «Joan Perucho i la literatura fantàstica». L'obra de Guillamon profunditza més, si voleu, que no la de Pujol i té una extensió molt major. Però per a un lector corrent és massa densa i per tant, cansa de seguir-la fins el final.

Perucho és originàriament un jurista. Va cursar Dret a la Universitat de Barcelona, i durant molts anys ha exercit una de les funcions més nobles de la carrera: Administrant justícia fins a la seva jubilació. Potser aquest és l'únic camp on els seus escrits (en forma de sentències) només són coneguts dels qui han acudit al seu Jutjat.

Però la resta de la seva obra ha estat àmpliament difosa a través de grans diaris i edicions múltiples, i traduïda a diversos idiomes. En el fullet de presentació, ell mateix us explica qui és i per què escriu; Julià Guillamon analitza la seva trajectòria de creador, que a continuació és jutjada per sis altres crítics, per tal que el lector obtingui una visió global. Segueix la seva Bibliografia des del primer llibre poètic, el 1947, fins la seva Obra Completa en curs de publicació. El fullet es clou amb dues mostres de la literatura del nostre autor, una sobre vampirisme i l'altra sobre gastronomia, que estic segur que llegireu amb gust i us faran ganes de conèixer altres textos de l'autor. Us asseguro que no us decebran.

No us penseu pas que calgui ésser un erudit per assaborir els llibres de Joan Perucho. Hi ha molts nivells de lectura en qualsevol obra literària, i també en les seves. Per esmentar un autor il·lustre, que Perucho té en dilecció, em permetré de posar com a exemple el Quixot: Des del lector que no hi veu més enllà de la divertida història de dos bojos, magre l'un i gras l'altre, que van pel món cercant d'ésser apallissats; fins els qui, com ara Perucho, admiren la bellesa d'estil del llibre, i allò que li és més característic: la dignitat moral de l'home i el refús de la injustícia, la noble tristesa de Cervantes, de qui l'escriptor que avui tenim entre nosaltres ha dit: «*És l'únic autor que m'ha acompanyat sempre, a qui no he renunciat mai*».

Entenc que cal desmentir els que diuen que a la literatura de Perucho «hi ha massa erudició». Fins ho ha escrit Sam Abrams. S'ha d'ésser ingenu com un bon nord-americà per a dir-ho. Allò que realment fa Perucho és una mestrívola barreja entre la informació i la deformació, entre la realitat i la fantasia. A base de fets, dades i noms reals; amb citacions literals d'escrits apareguts, ell les barreja amb altres noms, episodis o situacions que hi podrien haver tingut relació, encara que debò no la hi tingueren. Davant d'aquestes piruetes, el lector queda sorprès i, entre astorat i divertit, no sap massa on acaba el real i on

comença el fantàstic. Però l'habilitat amb què la mescla ha estat feta, el manté atent a la lectura.

No es tracta d'una paròdia d'erudició, del que s'anomena un pastitx, que no té res a veure amb pastitxo, malgrat la similitud fonètica entre els dos mots. Pastitx és l'obra en la qual es contrafà l'estil d'un altre escriptor; mentre que diem pastitxo d'una cosa mal feta, d'una pasterada. Perucho no fa ni una cosa, ni l'altra. Les seves citacions literals d'autors són rigorosament fidels al text; bé que en un moment donat Perucho les hi dóna un tractament lúdic: fa una guinyada, un canvi de rumb sobtat a la narració, que deriva vers la ironia i l'humor de bon jaient, que fa somriure el lector. L'alenada de secret o de misteri queda així esvaïda. Arribats a aquest punt, ni els fantasmes que Joan Perucho guarda a la seva calaixera d'Albinyana, en el veí Baix Penedès, ens esperveren; ni correm al mercat d'allà de Vilafranca per comprar-hi al preu que sigui un forc malolent que ens protegeixi de les succions del vampir Onofre de Dip; ni presentem una denúncia al Jutjat d'El Vendrell demanant que Sa Senyoria mani tancar dins el «Rioleón Safari», mantinguts per la Generalitat, el «Pirófagus catalanae», junt amb les altres perilloses bestioles que l'escriptor va ressenyar, el 1977, dins el seu «Monstruari fantàstic».

Tampoc no ens cal creure a ulls clucs en la tirallonga d'autors i obres que esmalten les obres d'aquest extraordinari erudit del meravellós i de l'apòcrif, que seguidament us explicarà una part de les seves Memòries en curs de publicació.

Disculpeu-me si us he privat tant de temps de la seva paraula, força més amena que la meua, i moltes gràcies per haver-me escoltat fins aquí.

Joan Enric Roig Santacana
Vilanova i la Geltrú,
Biblioteca-Museu Balaguer, 11 d'abril de 1992.

EL PRIMER RELLOTGE MECÀNIC DEL CAMPANAR DE SANTA MARIA DE LA GELTRÚ (1752)

M. LL. Orriols Vidal

Resum:

Es donen a conèixer les característiques i detalls de la construcció i condicionament del que fou, segurament, el primer rellotge mecànic de la torre del campanar de Santa Maria de la Geltrú (1752).

Mots clau:

Rellotge mecànic, Santa Maria de la Geltrú, Antoni d'Ucar, rector, Josep Cavanès, rellotger i mestre espaser, Vilanova i la Geltrú.

D'acord amb Virella i Bloda¹, el maig de 1896 s'instal·là l'actual rellotge del campanar de l'església parroquial de Santa Maria de la Geltrú. Així, doncs, d'aquí pocs mesos la parròquia de la Geltrú en podrà celebrar el centenari. Aquest rellotge, però, no va ser pas el primer rellotge mecànic que va ornar la torre del campanar.

L'Arxiu de la Parròquia de Santa Maria de la Geltrú conserva encara documentació del que va ser segurament el primer rellotge. És un conjunt de papers aplegats en la carpeta número 117, plec intitulat «Rellotge». El més important d'aquests papers és, sens dubte, el contracte de construcció, un full de paper de fil de 44,5 per 31,8 cm, escrit en català i conservat en excel·lent estat. Està datat el 9 d'abril de 1752 i signat pel rector de la Geltrú, **Antoni d'Ucar**², i **Josep Cavanès**, mestre espaser i rellotger de la ciutat de Barcelona. Altres documents, menys importants però també d'interès, que conté el mateix plec, són els rebuts del rellotger i les factures dels treballs duts a terme per a la instal·lació i condicionament del rellotge en el campanar³.

D'acord amb el contracte, el rellotge havia de fer «tres pams y mig en quadro», havia de ser de ferro de la millor qualitat, i havia d'assenyalar els quarts i les hores de manera visible des de l'exterior de la torre. El termini d'execució fou acordat en vuit mesos comptadors a partir de la firma del contracte (9 d'abril de 1752). Un cop acabat, el mestre rellotger, a Barcelona mateix, havia de lliurar l'aparell als representants de la parròquia. Aquests, abans de rebre'l, tindrien dret a inspeccionar si estava en perfectes condicions de funcionament, ben acabat i realitzat amb materials de primera qualitat. Si no el trobaven correcte, el rellotger s'obligava a fer-lo de nou. També s'acordà que el mestre rellotger es desplaçaria a la Geltrú per col·locar i deixar en perfecte funcionament el rellotge, amb les despeses a compte de la parròquia, i que en cas que en el període d'un any l'aparell s'espallés per problemes tècnics el mestre rellotger estava obligat a adobar-lo «a gastos y expensas seus».

El preu del rellotge fou acordat entre el rector i Josep Juandó, obrer de la parròquia, per una part, i pel rellotger, per l'altra, en 225 lliures en moneda de

Barcelona, pagadores, la meitat en el moment de la firma del contracte, i l'altra meitat quan el rellotger «tindrà posat lo Rellotge en son puesto y deixat bo y corrent». En aquest preu no hi entraven ni les cordes ni els pesos; això era la pròpia parròquia qui ho havia de posar.

El més interessant del contracte són els dos dibuixos del rellotge, fets, ben segur, pel propi rellotger, un de front (Figura 1) i un altre de perfil (Figura 2), amb indicació del dentat de les rodes.

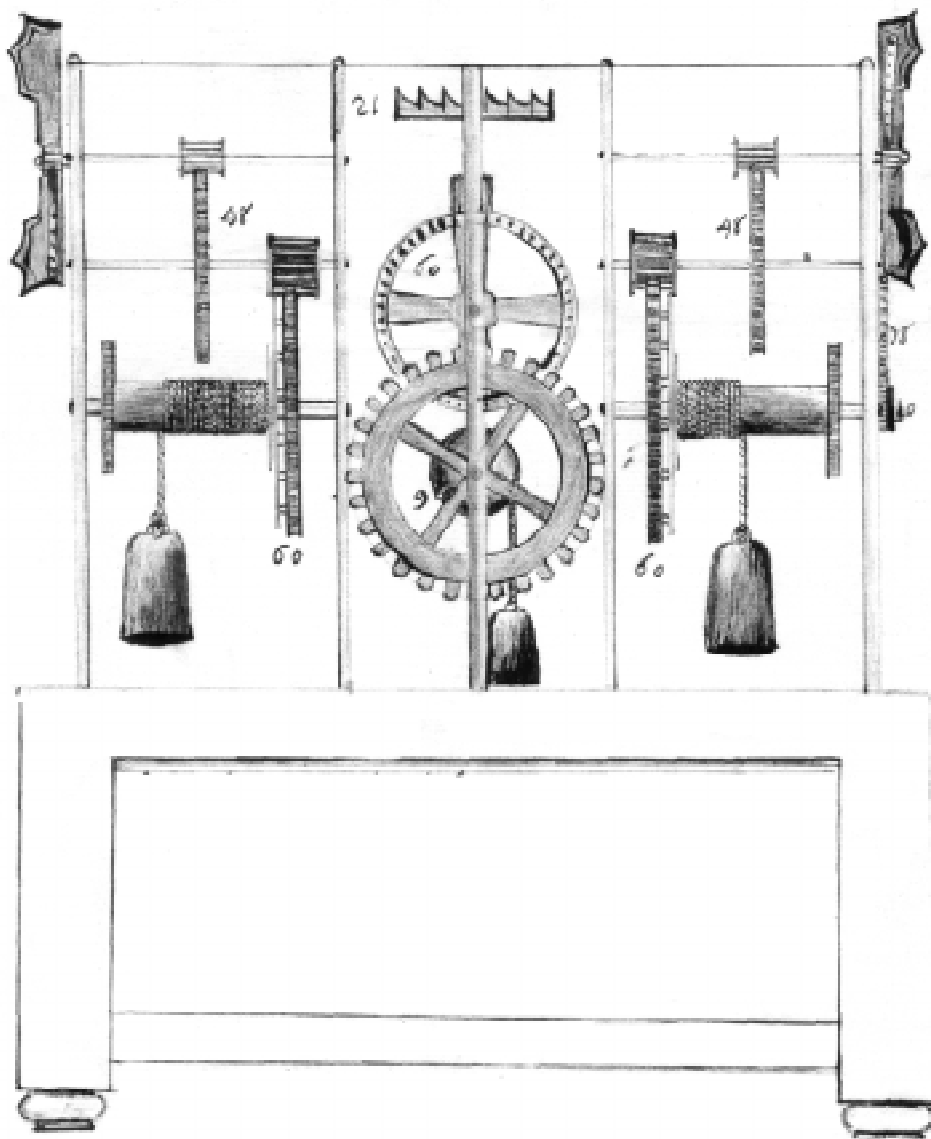

Figura 1

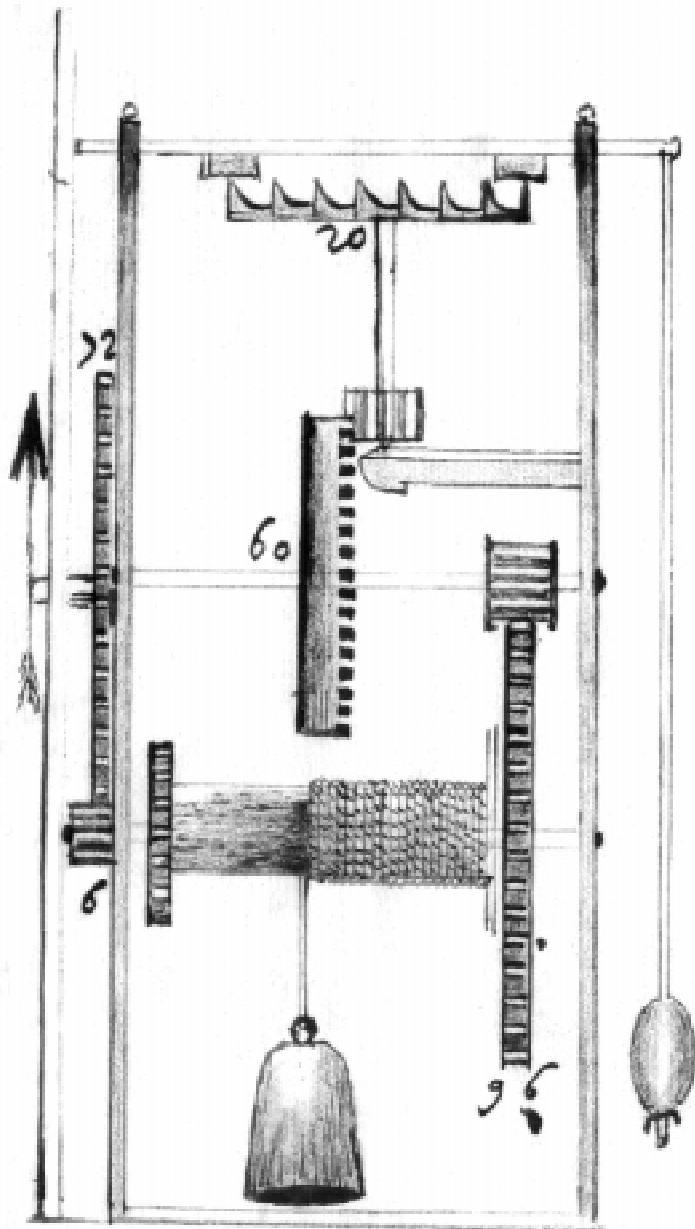

Figura 2

Si bé es pactà en un principi que les 225 lliures que costava el rellotge es pagarien en dos terminis (a la firma del contracte i un cop col·locat en el campanar), a l'hora de la veritat no va ser exactament així, tal com demostren els cinc rebuts escrits i signats pel mestre rellotger de les següents quantitats que li foren lliurades per Joan Pasqualin, patró, com a clavari:

el 18 d'abril	100	ll.
el 14 de juny	25	ll.
el 2 de juliol	30	ll.
el 29 d'agost	25	ll.
el 26 d'octubre	45	ll.
TOTAL	225	ll.

Realment es van pagar les 225 lliures convingudes, però no en els dos terminis previstos, sinó en cinc, essent el primer de només 100 lliures i amb una setmana de retard respecte a la data de la signatura del contracte.

H.

cinc rebut del patró Juan
 pasqualin la quantitat de sent
 llivras Catalanas litas son per
 la fabrica del rellotge de la fel
 tou y per ser lober pas la presa
 en Ba = als 18 de Abril de 1752

Joseph Cananes

son 100 ll. f.

Possiblement, atesa la data del darrer rebut, el 26 d'octubre de 1752 el rellotge devia ser ja a la Geltrú i col·locat a la torre del campanar. Així, doncs, el rellotge fou lliurat en poc més de sis mesos.

Té interès indicar que al final d'aquest darrer rebut hi ha afegida una nota, escrita de diferent mà, que, a més, fa de rebut de 6 lliures en concepte de

les «corrioles de bronze, y per lo Relloige de sol». Aquesta nota és un testimoni documental de que el campanar de la Geltrú tenia, segurament des de la seva edificació, un rellotge de sol.

Les despeses totals del rellotge foren bastant superiors a les 225 lliures del rellotger. Per una banda, cal afegir les 6 lliures de les corrioles (incloent l'arranjament del rellotge de sol), i, per l'altra, el cost dels materials i la mà d'obra per a la col·locació i condicionament a la torre. Això, com mínim va costar 46 lliures i 14 sous més. Aquest és el muntant de dues factures que es troben a la mateixa carpeta acompanyant el contracte i els rebuts del rellotger. Aquestes dues factures, dissortadament sense data, porten els següents encapçalaments:

- «*Nota de los gastos ques agut per conduir los pesos del relotge*»
- «*Nota o Compte del que se es ofarit fer per lo felotja y campana*».

Estan signades per Francesc Guardiola, fuster⁴ i van adreçades al rector de la Geltrú, amb uns totals, respectivament, de 22 lliures, 4 sous i 24 lliures, 10 sous.

A través d'aquestes factures es coneix que el fuster i els mestres de cases van treballar junts un mínim de 27 dies. Hi van fer també jornals diferents peons i també un ruc, és de suposar que per feines de transport, dels pesos i dels materials d'obra.

Una cop arribats a la Geltrú i instal·lats els pesos, se'ls va fer una porta amb pany i clau i una arna per passar-hi els fils, que eren de ferro. També es va posar un pany i clau al martellet, i es tingué també de fer la finestra del rellotge. Segons aquestes factures tot plegat devia quedar força guarnit perquè es van necessitar més de cinc-centes rajoles, 9 quarteres, 8 cortans i dues càrregues de guix i una quantitat de terra i arena no especificada.

De la vida d'aquest rellotge, encara que poc, quelcom se'n pot dir. En el mateix plec es guarden també tres rebuts dels anys 1775, 1776 i 1784, per l'import de tres lliures cadascun «*per la anyada del relotge que cau tots los anys als primers de agost*», signats per Joan Guardiola, fuster, que devia ser l'encarregat de mantenir-lo en funcionament. Es guarda també un rebut sense data per un import de 14 lliures pel treball d'adobar el rellotge, firmat pel manyà Cristòfol Almirall, qui l'any 1775 cobraria també 18 lliures per idèntica comesa.

Ja per acabar, només afegir que el determini de posar un rellotge mecànic al campanar de la Geltrú, a la vegada que obeïa al corrent del moment, degué significar pels geltrunencs la culminació i acabament de les obres del conjunt parroquial que s'havien iniciat molts anys abans amb la construcció del nou temple, que va acabar-se l'any 1736, i del campanar, el 1742⁵.

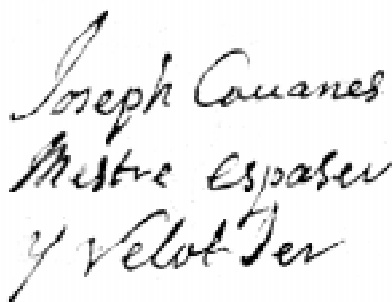
Veure girar l'assenyaladora i sentir tocar les hores, degué ser pels geltrunecs de mitjans segle XVIII una veritable meravella.

Notes

- ¹ Virella i Bloda, A.: *Vilanova i la Geltrú. Imatges de la ciutat i la comarca*. J. Rius i Vila, editor. Vilanova i la Geltrú 1949. Pàg. 46.
D'acord amb aquest autor, també es va beneir la campana de les hores i es va posar l'armadura de ferro que l'aguanta, projectat per l'arquitecte vilanoví Bonaventura Pollés i Vivó.
- ² Antoni d'Ucar, segons el Rectorologi de la parròquia de Santa Maria de la Geltrú, fou rector entre el 1730 i 1783. Va ser Degà del Penedès i Visitador Apostòlic.
- ³ El plec inclou també un full de paper de l'«Arreglo dels señals que se faran ab las campanas cuan amenasi alguna tempestat, proposats per lo Reverent Rector de Vilanova. Aprobats per lo Magnific Ajuntament. 5 Maig 1841».
- ⁴ Per comparació cal·ligràfica entre la lletra de la persona que va escriure els rebuts i la que va escriure les factures, es pot afirmar que la nota final escrita en el darrer rebut, el de 26 d'octubre de 1752, va ser feta per Francesc Guardiola.
- ⁵ Op. cit. (1).

Handwritten signature of Antoni d'Ucar, Rector de la Geltrú.

Handwritten signature of Josep Cavanès, Mestre Espasen y Relotjer.

Signatures del Rector de la Geltrú Antoni d'Ucar i del rellotger de Barcelona Josep Cavanès, tal com figuren en el contracte.

LA TERMENACIÓ LA GELTRÚ-RIBES DEL 1728. SEGONA PART.

*Ferran Sanz Lou
Xavier Sorní Esteva*

Resum:

Es descriu com i el perquè es dugué a terme la conflictiva fitació del terme de la Geltrú amb el terme de Ribes entre l'any 1726 i el 1728.

Mots Clau:

Fitació, terme de la Geltrú, terme de Ribes, Solicrup, Bisbe de Barcelona, castlans de la Geltrú, R.P. Mercedaris, Comissari de fitació, Lluís Papiol, Reial Audiència.

En l'anterior número d'aquesta mateixa publicació es donava a conèixer com quedà fixada la línia divisòria dels termes de la Geltrú i Sant Pere de Ribes l'any 1728 amb el detall de tots el mollons, fites, trams i guies¹. Correspon ara completar l'estudi d'aquella fitació observant com es va dur a terme, és a dir, el procediment i les principals dificultats. Això emprant bàsicament, no exclusiva, la mateixa documentació.

Convé advertir, primerament, que la termenació i fitació que ocupa no fou a causa de cap variació territorial-jurisdiccional, sinó simplement de la necessitat o conveniència d'aclarir per on passava exactament la línia divisòria dels dos termes, una línia fixada des de molt antic però mig *borrada* a causa de la desaparició de mollons. Es tractava doncs de fitar, és a dir de posar en el seu lloc i de renovar, si es donava el cas, les fites i el mollons, no pas de modificar els termes.

El document que és la base d'aquest estudi obeeix a la manca d'entesa de les parts a l'hora de restablir mollons. Es tracta d'un document de caràcter notarial que es troba a la Reial Audiència precisament perquè aquest organisme va ser instat a intervenir davant del conflicte².

Antecedents

El document és molt poc explícit pel que fa als antecedents de la fitació. S'inicia amb el conflicte ja plantejat, sense indicació de quina de les parts promogué la termenació i tampoc en quina data. Per això s'ha tingut de recórrer a altra documentació, concretament a Deliberacions del Consell de les universitats de Vilanova i la Geltrú.

D'acord amb el text d'una deliberació del Consell del 5 de juny de 1726, la fitació fou a iniciativa de Ribes. En aquell Consell, presidit pel batlle, Francesc Miró i Gassó, i sent presents el regidors Josep Galtés, Joan Parellada, Josep Oliver, Francesc Guardiola, Francesc Montserrat i Gabriel Torrents,

«Fonch proposat que haventse donat intelligencia al present ajuntament per part del Procurador del Il·lustríssim y Reverendíssim Senyor Bisbe de Barcelona que attes deuria fitarse lo terme, per la part que confina al terme de Ribas per sa major divisió, y de que dit Procurador te facultat y poder de executaro per part de sa Il·lustríssima, y apareixer esser convenient que deuria lo present ajuntament nomenar personas expertas y notificosas dels limits y confins del referir terme. Per çó se proposa lo fahedor.

Fonch deliberat nomenarse com de fet foren nomenadas las personas següents:

Joan Fuster del Cantó

Y Joseph Joandó de la Geltru.

Els quals sels a donat facultat y commisió per a conferirse ab las personas nomenadas per part del dit Procurador de S. Il·lustríssima a fi que junts regonegan los limits y confins dels dos termes y destinen los puestos ahont se deurán fer y posar los mollons y fitas».

En el Consell del dia 15 de juny (deu dies després), es tornà a tractar de la fitació. El Procurador del Bisbe havia notificat a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú la intenció de posar les armes de Sa Il·lustríssima en quatre de les fites o mollons que s'havien de plantar per la separació dels termes, i es tractava de deliberar si posaven les armes de la vila en les mateixes fites o mollons. Es resolgué que sí, que les armes es col·locarien en les mateixes quatre fites:

«... una en lo Camí Real, a la part de mar, altra a la part de tramuntana, a la plana jorba, confrontant al terme de la present Vila, Ribas y Canyellas»³.

Origen i naturalesa del conflicte

Sembla, doncs, que en un principi tot anava per bon camí. Fins i tot, el mateix 1726, es renovaren algunes fites i mollons. Aviat, però sorgiren les discrepàncies.

Alguns mollons varen ser moguts de forma fraudulenta a parer dels Regidors de Vilanova, que eren, per raó de càrrec, els castlans de la Geltrú, i també a parer dels Pares Mercedaris del Convent de la Mercè de la ciutat de Barcelona, senyors i amos del terme, quadra i mas de Solicrup, un petit feu dins el terme del castell de la Geltrú l·lindant amb el terme de Ribes. Aquest desplaçament de mollons afavoria al Bisbe de Barcelona, Bernardo Ximenes de Cascante, que era Senyor i Baró del lloc i terme de Ribes.

No se sap ben bé qui instà a la Reial Audiència del Principat de Catalunya a intervenir, però el cas és que en nom d'aquest organisme, el 30 de juliol de 1727, es nomenà un comissari de la fitació. La iniciativa bé podia haver partit de les parts que es creien perjudicades, els Regidors de Vilanova i els Pares

Mercedaris, però també és possible que de l'apoderat del Bisbe. Precisament, el dia 21 de juliol de 1727 (nou dies abans de la designació de comissari) «*en Vila rodona obispado de Barcelona*», el Bisbe de Barcelona atorgava poders a Josep Torrademer, ciutadà honorat de Barcelona, per instar a la conclusió de la fitació del terme de Ribes, per nomenar experts per reconèixer i determinar els confins del terme i per requerir batlles, justícies, regidors i qualsevols altres interessats, així com també als Pares Mercedaris, a fi que nomenessin també experts per la seva part.

La designació de comissari

El 30 de juliol de 1727 el *Muy Ilustre Señor Don Leonardo Gutiérrez de la Huerta, Cavallero del hábito de Vicario Regente*, es dirigia en nom de *Su Excelencia y Real Audiencia* a Lluís Papiol i Balaguer, que era aquell any el batlle de *Villanueva y Geltrú*, nomenant-lo comissari de la fitació perquè la conclogués sense que cap de les parts implicades en sortís perjudicada.

Lluís Papiol, com a conseqüència d'aquesta elecció, havia de convocar en un lloc, dia i hora concrets, totes les parts amb els experts que cadascuna tenia ja nomenats o d'altres que volguessin nomenar a fi de d'arribar a un acord. En cas que les discrepàncies perduressin havia de procurar que les parts nomenessin de comú acord un tercer expert, i si això no era possible ell mateix n'havia de buscar un que fos entès i intel·ligent en aquests afers i no interessat en cap de les parts. Lluís Papiol, de tot el que succeís, n'havia de donar notícia a Leonardo Gutiérrez de la Huerta, i aquest posar-ho en coneixement de la Reial Audiència.

La primera reunió

Lluís Papiol, el comissari, posà tot això en coneixement, no solament dels regidors de Vilanova i Geltrú, com a castlans de la Geltrú, del Reverend Pare Prior del Convent de Nostra Senyora de la Mercè i d'en Josep Torrademer, l'apoderat per aquest assumpte del Bisbe de Barcelona, Senyor i Baró del terme de Ribes, sinó també dels rectors de les esglésies parroquials dels llocs i termes afectats, i els hi fixà la data per trobar-se i determinar els límits, advertint que, si volien, podien presentar-se amb altres experts.

Així, el 3 de setembre de 1727, en el mas i quadra de Solicrup, del terme de la Geltrú, i en els límits amb el terme de Ribes, va tenir lloc la reunió. Hi assistiren:

- En Lluís Papiol i Balaguer, batlle de Vilanova i Geltrú, com a comissari designat per la Reial Audiència.
- En Josep Torrademer, apoderat del Bisbe de Barcelona, Senyor i Baró del terme de Ribes.
- El Reverend Pare Fra Josep Roig, apoderat del Prior i Convent de Nostra Senyora de la Mercè de Barcelona, Senyors i amos del terme i quadra de

Solicrup, i Sacerdot del Convent de Santa Eulàlia de la Reial i Militar Ordre Mercedària.

- Els Regidors de Vilanova i Geltrú, com a castlans de la Geltrú.
- El Reverend Doctor Joan Darder, Prevere i Rector de l'Església Parroquial de Sant Pere de Ribes, com a interessat en les primícies dels fruits del terme.
- Reverend Doctor Josep Minovas, Prevere i Rector de l'Església Parroquial de Santa Maria de la Geltrú, com a interessat en les primícies dels fruits del terme.
- Francesc Coll i Manuel Giralt, pagesos, veïns del lloc i terme de Sant Pere de Ribes, experts del Bisbe i del Reverend Joan Darder.
- Joan Guardiola, pagès veí de la vila de Vilanova, expert nomenat pel R. P. Fra Josep Roig.
- Joan Fuster del Cantó, abans capità, i Joan Matons, pagesos veïns de Vilanova de Cubelles, experts nomenats per Josep Ballester, Joan Montserrat, Cristòfol Torrents, Magí Gassó menor, Joan Plana, Josep Joandó i Antoni Maris, regidors, l'any 1727, de «*la Universidad de Villanueva y Geltrú*», com a castlans del Castell de la Geltrú.
- Salvador Nadal, pagès, veí del lloc i Parròquia de Santa Maria de la Geltrú, expert nomenat pel Reverend Josep Minovas, Rector de l'Església Parroquial de Santa Maria de la Geltrú.
- Guerau Cassaní, com a notari, tenint com a testimonis de l'acta notarial a Francesc Mata menor, pagès, i Gabriel Tort, macip, pagès, tots dos de Vilanova de Cubelles.

Posats tots en antecedents i després de documentar-se i comprovar alguns mollons d'antic plantats i que encara restaven, es procurà l'avenença, però no fou possible. Francesc Coll, l'expert del Bisbe i del Reverend Doctor Darder, pretenia incloure en el terme de Ribes terres que sempre havien estat de Solicrup. Torrademer, apoderat del Bisbe, veient que no hi hauria acord, requerí del comissari, Lluís Papiol, que nomenés el tercer expert, avenint-s'hi els rectors de les parròquies, però no els regidors ni el R.P. Fra Josep Roig, argumentant que si no s'havia aclarit res fins llavors no hi havia motiu per creure que un tercer expert resoldria la qüestió sense perjudici de cap de les parts, afegint que el millor seria fitar ajustant-se a les possessions que des de temps immemorial pertanyien a cadascuna de les parts i que les terres ermes, muntanyes i boscos que no comptessin com a possessió es limitessin amb madura reflexió a fi de no perjudicar a ningú.

Lluís Papiol respongué que, tenint en compte el requeriment i usant de la facultat a ell donada com a comissionat, passaria a nomenar un tercer expert i concloure d'una vegada la fitació. En Josep Roig replicà de nou dient que el seu senyor i amo de la quadra de Solicrup rebia dels masovers de les terres en disputa, des de temps immemorial, el delme de tots els fruits i que d'aquests se n'havia lliurat sempre la primícia al Rector de l'Església Parroquial de Santa Maria de la Geltrú, que, per tant, no constaven ni podien constar aquestes terres

com a feudatàries del Senyor Bisbe, i que la qüestió havia de ser dirimida per perits en lleis i no «*en el solo arte de la agricultura*».

Nomenament del tercer expert

Malgrat les objeccions de Josep Roig, l'endemà, el 4 de setembre de 1727, en Lluís Papiol i Balaguer, davant del notari Guerau Cassaní i amb els mateixos testimonis de la jornada anterior, nomenava el tercer expert, en Manuel Fals, de Sitges.

El matí del dia següent, en Manuel Fals comparegué a la casa del mas de Solicrup, on hi havia també en Joan Fuster i en Joan Matons, els experts dels regidors, en Francesc Coll i Manuel Giralt, els experts de l'apoderat del Bisbe i del Rector de Sant Pere de Ribes, i en Lluís Papiol, batlle i comissari. Manuel Fals declarà que acceptava el càrrec d'expert tercer i informà que aquell mateix matí havia voltat per les terres que feien el cas, escoltant els parers i pretensions dels experts allà presents, i que desitjava constituir-se de nou aquella mateixa tarda, concretament a les terres de la casa i heretat anomenada de Carro, junt amb els mateixos experts, a fi de registrar-les i assabentar-se dels perjudicis ocasionats en la fitació de l'any anterior. En Francesc Coll i Manuel Giralt, els experts del Bisbe i del Reverend Joan Darder, es negaven a assistir-hi, ja que no volien consentir cap innovació respecte els mollons plantats. El comissari, però, els requerí per a constituir-se en el lloc fixat entre les tres i les quatre de la tarda junt amb tots els altres experts, i, finalment, després de parlamentar amb Torrademer, consentiren.

A l'hora referida, en Manuel Fals, amb els altres experts i els interessats, amb l'assistència de Lluís Papiol i la presència del notari Guerau Cassaní i dels testimonis Francesc Mata, pagès i veí de Vilanova, i Josep Rovira, pescador de Sitges, resseguí els límits dels termes, reconeixen un per un tots els mollons. Després d'haver vist, registrat, escoltat i atès les raons dels experts de les parts interessades, acordà que durant tota la resta del mes de setembre les parts al·leguessin raons, papers i proves per justificar les seves pretensions, advertint que, fos com fos, passat el mes de setembre passaria a executar el seu encàrrec.

Un impàs de més de tres mesos

No solament va passar el mes de setembre, sinó molt de més temps abans no es va aclarir res. En Josep Torrademer, l'apoderat del Bisbe, s'havia posat malalt i, per tant, no es podia dur a terme la fitació. Entretant, anaren arribant a mans del tercer expert papers justificatius de les pretensions de les parts.

La represa de la fitació

Amb en Torrademer ja recuperat, en Lluís Papiol, decidit a posar fi a la qüestió, donà dia, hora i lloc als interessats i als experts. En Manuel Fals,

l'expert tercer, manifestà que era precis tornar a resseguir un per un els punts més conflictius.

Els dies 11, 12, 13 i 14 de gener de 1728, l'expert tercer, acompanyat d'algun regidor de Vilanova, d'en Torrademer, del comissari, del notari Guerau Gassaní i dels testimonis, recorregué de nou els sectors que presentaven més dificultats escoltant les raons de les parts i registrant els documents que li foren presentats.

La declaració del tercer expert

En el terme de la Parròquia de Santa Maria de la Geltrú, el 4 de febrer de 1728, en Manuel Fals, com a expert tercer, davant del notari Cassaní i en presència de dos testimonis, en Francesc Mata, pagès de Vilanova, i en Joan Bartui (Bartiu?), parcer del mas i quadra de Solicrup, del comissari, dels experts i d'alguns interessats, fent ús de la facultat a ell donada pel comissari, determinà la divisió dels termes, indicant el lloc exacte on calia plantar les fites i mollons.

La declaració de Manuel Fals no es limità als punts conflictius, sinó que es feu extensiva a tota la línia divisòria dels dos termes, començant per la banda de mar, per la punta de la serra del Parany⁴, i continuant amunt fins el punt de la carena de la Plana Jorba que separava el terme de la Geltrú, Ribes i Canyelles.

Amb el dictamen del tercer expert les parts quedaren bastant contentades, però no del tot. En un dels punts més conflictius, el que més havia encès la polèmica, no hi hagué avinença ni acceptació. El notari, Gerau Cassaní, no deixà de prendre'n bona nota.

El punt que restà conflictiu

La desavinença ressorgí en arribar als mollons 7 i 8⁵, quan el tram 6-7 travessava el camí de les Coves fins arribar a la punta del marge gran que dividia una vinya de Francesc Pascual, d'una altra de Solicrup on s'havia de col·locar el molló 7.

En aquest punt, els experts dels regidors de Vilanova pretenien que la divisió del terme deixés de seguir momentàniament el marge gran per avançar per un de petit i poder abraçar així una vinya d'un jornal més o menys que era de l'heretat de Solicrup. En canvi, els experts del Bisbe volien seguir pel marge gran perquè l'esmentada vinya quedés pel terme de Ribes.

L'expert tercer, aollint-se a la facultat que tenia assignada, dictaminà que la divisió tenia de seguir pel marge gran fins a trobar el camí de les Coves, l'únic que allí hi havia, i que a l'extrem d'aquest marge s'hi tenia de posar un molló (molló 8), amb una guia mirant el molló precedent, seguint el traç del marge gran, i una altra encarada camí avall cap el torrent. La seva decisió, que afavoria a Ribes, es basava en un Instrument de venda de 10 d'abril del 1576

entre Francesc Palau i Mauri Berni de dues peces de terra situades en el paratge en qüestió, que deia que una d'elles afrontava per ponent amb el camí que dividia els termes de Ribes i la Geltrú i que totes dues eren del terme de Ribes.

El batlle i els regidors de Vilanova protestaren, al·legant que havien sentit dir que el Batlle de Vilanova tenia jurisdicció sobre el jornal de terra que es pretenia que fos de Ribes i que el Rector de la Parròquia de la Geltrú des de sempre havia rebut la primícia dels fruits.

La resolució del comissari

L'endemà, cinc de febrer, a Vilanova de Cubelles, el batlle de Vilanova i la Geltrú, en Lluís Papiol, fent us de la facultat, poder i autoritat com a comissari, davant del notari Guerau Cassaní i de dos testimonis, en Sebastià Ballester i Francesc Mata, pagesos i veïns de Vilanova de Cubelles, en auto de provisió ordenava dur a terme la col·locació de mollons segons el convingut pels experts de les parts i l'expert tercer, a fi de que no hi hagués disparitat ni dificultat. Manava també que un expert de cadascuna de les parts fos present en l'acte de fabricació dels mollons i que, còpia notarial en mà, tinguessin tots cura que el paleta els construís en els llocs acordats i amb les guies ben orientades. A més, ordenava que, atenent la interpel·lació del procurador de Pare Prior de la Mercè i dels regidors de Vilanova, els mollons plantats l'any 1726 que no corresponguessin fossin enderrocats i que en els restants s'esmenessin les guies. També, tenint en compte que en algunes seccions la distància entre molló i molló era gran i que moltes vegades la divisió partia terres d'un mateix amo, i a fi que en el futur no es plantegessin disputes per delmes i lluïsmes, manava que seguint la línia dels mollons es col·loquessin fites amb fonament, segons les normes de fitació, quedant clar així quina part d'una peça de terra era d'un terme i quina de l'altre. Finalment, concedia sis dies a partir de la notificació de l'auto de provisió per a poder recórrer la decisió dels experts.

Les notificacions a les parts

En execució i compliment d'aquest auto de provisió, Guerau Cassaní, en diferents dates i llocs, feu notificació a cadascuna de les parts implicades:

- El 8 de febrer de 1728, a la casa de la Vila, personalment, a Josep Ballester, Joan Monserrat, Cristòfol Torrens, Magí Gassó i els altres regidors, com a castlans de la Geltrú, essent testimonis en Francesc Rabassa, major de dies, boter i un altre Francesc Rabassa, menor, macip boter.

- El 9 de febrer, a la casa de la Rectoria de l'Església Parroquial de Sant Pere de Ribes, personalment, al R. P. Joan Darder, prevere, Rector de l'esmentada Parròquia, a Francesc Mestre dels Clapers, Francesc Coll i Manuel Vidal, batlle i regidors, respectivament, de Sant Pere de Ribes, essent testimonis Pau Gusas, fuster de Sitges, i Manuel Escofet, pagès de Canyelles.

- El 10 de febrer, a la casa de la Notaria, a la Plaça Major de Vilanova de Cubelles, personalment, al R.P.P. Josep Minovas, prevere i Rector de l'Església Parroquial de Santa Maria de la Geltrú, essent testimonis en Francesc Rabassa, major de dies, boter i un altre Francesc Rabassa, menor, macip boter.

- El 20 de febrer, a la casa de la Rectoria de Sant Pere de Ribes, personalment, a Manuel Giralt, pagès de Sant Pere de Ribes, expert, essent testimonis en Josep Raventós, pagès i batlle d'Olivella, i Pau Olivella, pagès del mateix lloc.

- El primer d'abril, a Barcelona, a l'estudi de la casa de Josep Llaurador, Notari Públic, situada al costat del fossar de l'Església Parroquial de Sant Miquel, personalment, al R.P. Fra Josep Roig, apoderat del pare prior i Convent de N.S. de la Mercè, que respongué que es remetia a l'auto de protesta, essent testimonis el mateix Josep Llaurador, Tomàs Giralt, escrivent, i Geroni Gomis, notari de Barcelona que, en virtut d'una carta missiva a ell adreçada pel propi Cassaní, intervenia en nom de Josep Torrademer.

Epíleg

Amb tot això, la comesa de Lluís Papiol com a comissari de la fitació quedava finida. El problema, però, no quedava del tot resolt. L'auto de protesta de Fra Josep Roig, l'apoderat dels senyors de Solicrup, faria el seu curs, però el document no permet conèixer com ni quan es resolgué definitivament la disputa.

Val a dir, per acabar, que avui dia, en el recorregut de la línia divisòria dels termes, es troben encara algunes fites i mollons. Al menys dues d'aquestes fites tenen esculpit un escut, amb la llejenda «Terma de Vilanova y la Geltrú» a la meitat superior i les quatre barres a la inferior. Possiblement corresponen a una fitació posterior, ja que en aquells moments més adient hagués estat esculpir «Terme del castell de la Geltrú».

Notes

¹ Sanz Lou, Ferran i Sorní Esteva, Xavier: *La termenació la Geltrú-Ribes del 1728. Primera part*. Reembres, Plecs d'història i cultura. Núm 8, agost 1995, pàgs. 11-18.

² A.C.A., Reial Audiència. Reg. 251, fol. 112-135g.

³ Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú. Deliberacions de 1725 a 1742 (Sig. 0016), fol. 30 g. i fol. 32.

⁴ Per error, en la primera part d'aquesta col·laboració, publicada en el número anterior de Reembres, fou anotat «serra dels Paranius» en lloc de «serra dels Paranys». L'observació d'aquesta errada cal agrair-la a Xavier Miret i Mestre.

⁵ Per la numeració de mollons vegeu Op. cit. (1).

TESTIMONI EPISTOLAR

Alba Vallès i Formosa

Resum:

Carta que posa de relleu l'existència al Monestir de l'Escorial d'un armorial desaparegut de la biblioteca de Sant Jeroni de la Murtra.

Mots clau:

Armorial, Víctor Balaguer, Elías de Molins, Sant Jeroni de la Murtra, renaixença, Almirall Colom.

A l'arxiu de la Biblioteca-Museu Balaguer, de Vilanova i la Geltrú, es conserva una carta¹, datada del 22 de Setembre de 1897, escrita per Antonio Elías de Molins, Director del Museu Arqueològic de Barcelona², adreçada a l'insigne polític i escriptor Víctor Balaguer i Cirera. És una carta que creiem que té un notable interès per als investigadors colombins.

Primer, perquè vindria a reafirmar la defensada teoria de la vinguda i el sojorn, de l'Almirall Colom a la ciutat de Barcelona en retornar del seu viatge de descobriment del Nou Món. Posaria de relleu, a l'ensem, l'estrany i sospitós silenci per part dels Dietaris o llibres oficials que tan acuradament solien anotar tots els esdeveniments i solemnitats celebrades a la ciutat. Donaria peu a l'especulació -a manca encara d'un document- d'haver estat amb motiu d'alguna reial ordre o censura posterior per tal de **desvincular el fet de la descoberta amb Catalunya**.

Segon, pel motiu que Elías de Molins, molt breument, dóna constància d'haver trobat la notícia en un còdex d'El Escorial, i d'haver-la notificat anteriorment a l'historiador jesuïta Fidel Fita. Aquest la va inserir en una obra seva sobre la Seu de Girona³. És un manuscrit que creiem que podria tenir relació amb allò que alguns investigadors catalans havien donat per desaparegut del Monestir de Sant Jeroni de la Murtra de Badalona: l'armorial *Armes dels regnes de les Índies orientals i occidentals*, atribuït al canonge Vila⁴.

És una troballa curiosa si tenim en compte que el Monasterio del Escorial, fundat per Felip II l'any 1563, estigué a càrrec de la comunitat religiosa dels Jerònims i disposà d'una importantíssima biblioteca formada per les col·leccions més importants de l'imperi (entre d'altres: la de l'ambaixador a Itàlia, Diego Hurtado de Mendoza; la del Conde Duque de Olivares; la de la Càmera Regia dels Reis de Castella; la de l'humanista Arias Montano; la del cardenal de Tarragona, Antoni Agustí; la del sultà del Marroc, Muley Zidan; la de la Inquisició, la de diversos monestirs, etc.). I la biblioteca del Monestir de Sant Jeroni de la Murtra també estigué regentada pels Jerònims. Aquests gaudiren d'especial estima per part dels Reis Catòlics, com ho palesa el fet d'haver-hi estat ells allotjats durant la seva estada a Barcelona, lloc on es concertà també l'entrevista amb l'Almirall Colom, segons testimonis.

És, tot plegat, una relació de coincidències que ens duria a pensar si tal manuscrit era el mateix, i si va passar d'una biblioteca a una altra per mitjà dels mateixos religiosos, com sabem que passaren altres manuscrits dels monestirs de Sant Jeroni de la Murtra i de Poblet, a través d'una Reial Ordre de Felip II dirigida al bisbe de la diòcesi.

La resposta de Balaguer a l'esmentada carta no és menys rellevant pel fet de confirmar de pròpia mà -per mitjà d'un esborrany que ha estat conservat a l'expressat arxiu- que ja en tenia coneixement d'aquesta notícia. Fins i tot, l'havia inclosa en un passatge sobre l'època del Reis Catòlics inserit a *Historia General de España*, publicada per la Real Academia Española⁵.

Caldria ressaltar que aquests testimonis començaren a fer-se públics a mitjans del segle passat, coincidint amb l'anomenada Renaixença Catalana que sorgiria -malauradament- **a les acaballes d'un imperi colonial**. Fou una època en què tant els escriptors com els historiadors locals s'interessaren per reconstruir el passat de la nació catalana, passat que consideraven que els havia estat escatimat.

Però l'eufòria sobre el tema no durà gaire. Els hispanistes, en general, foren reacis a acceptar aquesta versió històrica. Això no obstant, l'any 1944, l'historiador canari Antonio Rumeu de Armas -coneixedor expert dels mecanismes de la censura- ens va voler aportar uns documents en la seva obra *Colón en Barcelona*, guardats a l'arxiu de Simancas, els quals serviren per a recolzar la novetat de l'estada de l'Almirall Colom a la ciutat de Barcelona. S'enllaçava així la història del descobriment amb la de Catalunya, tal i com sempre ho havia afirmat la tradició oral del poble català. I així es féu per mitjà de la prova documental de les cartes creuades entre els monarques i l'Almirall, signades a Barcelona entre l'1 de Juliol i el 5 de Setembre de l'any 1493. O bé, per d'altres documents de Cancelleria Reial o de cèdules relatives als preparatius del segon viatge des de les costes de la ciutat comtal⁶.

Bibliografia i notes

¹ Miralles, Enrique: *Cartas a Víctor Balaguer*. Barcelona, 1992.

² Antonio Elías de Molins (Barcelona, 1850-1909) fou historiador i bibliòfil. Autor del *Diccionario biográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX*, de la *Historia de la imprenta en Cataluña en los siglos XVI y XVII*, de la *Historia del periodismo catalán*, i de la *Bibliografía histórica de Cataluña*.

³ Fita, Fidel: *Los Reyes d'Aragó i la Seo de Girona, des de l'any 1462 fins el 1482*. La Renaixença, any II, núm. 14, Barcelona, 15 d'Agost de 1872.

⁴ Aulèstia Pijoan, Antoni: *Estudis històrichs*. Barcelona, 1876.

⁵ Balaguer, Víctor: *Los Reyes Católicos. Historia General de España*. Real Academia Española, T. I-II. V. VII-VIII.

⁶ Rumeu de Armas, Antonio: *Colón en Barcelona*. C.S.I.C. Sevilla, 1944.

Apèndix documental

1

Barcelona, 22 Septiembre 1897

Ex. Sr. D. Víctor Balaguer

Mi más distinguido amigo: He leído en los periódicos que se indicaba a Vd. para ocupar la plaza de Director de la Real Academia de Historia. Acertado sería el nombramiento y de regocijo para los que con justicia consideramos y estimamos su valía en la labor histórica. Con interés espero la confirmación de la noticia que sería motivo de pléceses. El cargo encaja perfectamente en Vd. y a injusticia podrá sólo atribuirse el no ocupar la silla presidencial de la Corporación.

En la obra La Seo de Gerona publicó el P. Fita una nota que le dí tomada de un códice del Escorial, referente a la venida de Colón a Barcelona, sobre cuyo hecho callan los Dietaris como Vd. sabe mejor que yo.

Consérvese bueno y mande como guste a éste S. S. y amigo q.s.m.b.

Antonio Elías de Molins

2

Contestació de Víctor Balaguer, en esberrany.

Ya tenía yo noticias de esta nota que encontró Vd. en El Escorial y que he aprovechado también en mi obra de los Reyes Católicos.

De la presidencia de la Academia no hay nada en definitiva.

Las elecciones no se hacen hasta Diciembre. El cargo me seduce poco y no tengo gran afición a esa presidencia por muchas razones largas de explicar en una carta, y a más en la Academia hay personas que por muchos conceptos merecen toda clase de consideraciones y respetos y deben pasar antes que yo.

Perdóneme que no haya contestado antes a su carta. La crisis se nos echó encima de repente y aquí cuando hay una crisis todo se interrumpe y no nos dejan vivir».

Reembres té per objectiu fonamental obrir la possibilitat de publicació a tothom que tingui quelcom que dir en el camp la cultura o quelcom que aportar a la història local sense demanar una gran difusió.

Reembres, tot i el seu caràcter bàsicament local, resta oberta a col·laboracions d'interès d'àmbit més general.

Reembres no rebutja de ningú cap article de cap color escrit amb honestat per motivacions culturals o inquietuds històriques que signifiqui una aportació positiva.

Reembres no és a la venda, no té afany de lucre i no té canals de distribució. Els seus exemplars són una despesa voluntària i il·lusionada dels seus editors.

Reembres adreça gratuïtament els seus exemplars a on més poden ser llegits, les biblioteques i hemeroteques locals i nacionals, i deixa en mans dels seus propis autors i col·laboradors el destí de la resta dels seus exemplars.

Reembres és una publicació periòdica, però sense periodicitat estricta; apareixerà quan i sempre que pugui oferir material d'interès.

Reembres acollirà amb preferència articles breus, com més breus millor, aquells articles que poden aportar una dada important però que cap autor gosa a escriure per por de no passar de mitja plana.

Reembres no té escrúpol en deixar-se fotocopiar total o parcialment.

Sumari

- Pàg. 3 *En Ventura Orriols Ferret ens ha deixat.*
Per **Reembres.**
- Pàg.5 *Francina Solsona Climent (1925-1985).*
Per **María Dolores Mateu Ibars.**
- Pàg.11 *Ventura Orriols i el Grup Instrumental de Santa Maria de la Geltrú.*
Per **Ramon Falcó Casas.**
- Pàg.13 *Presentació de Joan Perucho com a Escriptor del Mes d'abril de 1992.*
Per **Joan Enric Roig Santacana.**
- Pàg.19 *El primer rellotge mecànic del campanar de Santa Maria de la Geltrú (1752).*
Per **M. LL. Orriols Vidal.**
- Pàg.25 *La termenació la Geltrú-Ribes del 1728. Segona part.*
Per **Ferran Sanz Lou i Xavier Sorní Esteva.**
- Pàg. 33 *Testimoni epistolar.*
Per **Alba Vallès i Formosa.**

Reembres, núm. 9. Any 1995.